

(/)

 (/)

> Danmark og Europa efter 1945 (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Grønlands Amt

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter>)

Grønlands Amt

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 3077

Del artikel: ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt))

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt))

([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/groenlands-amt&title=))

Jens Lei Wendel Hansen

Grønlands Amt. 1953

Af Kaare R. Skou, journalist, forfatter

Grønlands Amt er en smule småsnakkende fortælling om, hvordan et folk langsomt, meget langsomt, erhverver sig en politisk bevidsthed. Bogen er et led i projektet 100 danmarkshistorier, hvor 100 forskere fra landets universiteter, arkiver og museer i 100 bøger a 100 sider til 100 kroner serverer Danmarks historie i små bidder. Forfatteren til denne bog, Jens Lei Wendel Hansen, er postdoc ved Syddansk Universitet og tidligere adjunkt ved Grønlands Universitet.

Bogens styrke er dens udgangspunkt, der er grønlandsk, hvor tidligere bøger om Grønland og Grønlands historie mere eller mindre har haft et dansk udgangspunkt. Dens svaghed er, at der egentlig ikke er så meget at fortælle, og på lange stræk kører den i tomgang. Nok har der gennem tiden været en konflikt mellem den (mindre) del af den grønlandske befolkning, der ønskede en hurtig udvikling af det grønlandske samfund, og den del, der enten var tøvede – eller for manges vedkommende – indifferent.

Da jeg læste bogen, så jeg frem til det afsnit, der skulle handle om Grønlands statusændring fra koloni til amt i 1953. Desværre er det stykke spændende forfatningshistorie kun ganske summarisk omtalt. Faktisk får Hans Hedtofts og Frederik 9.s besøg i Grønland mere omtale end grundlovsspørgsmålet. Det synes jeg, er en klar fejl. Nok ændrede grundlovsændringen ikke på Grønlands udvikling fra dag til anden, men den åbnede for, at det danske system begyndte at betragte Grønland på en anden måde.

Det er formentlig stadig god børnelærdom, at vi fik grundlovsændringen i 1953 af to grunde: For det første for at give en ny generation af vælgere valget – den generation, der havde båret modstandskampen under 2. Verdenskrig, og for det andet fordi befolkningen ville have prinsesse Margrethe og ikke arveprins Knud som regent. Sandheden er imidlertid snarere, at det var FN's kategorisering af Danmark som kolonimagt, der plagede politikerne på tværs af partiskellene så meget, at grundlovsændringen kom netop i 1953.

Skiftende danske regeringer havde i FN kørt en højprofileret politik mod de gamle kolonimagter anført af den radikale advokat og diplomat Hermod Lannung, der i flere FN-udvalg spillede en betydelig rolle. Som bogen fortæller, anså den danske centraladministration ikke Grønland for at være en koloni med den begrundelse, at vi ikke udbyttede grønlænderne økonomisk. Siden forstanderskabernes oprettelse omkring 1860 og den første mindre adskillelse mellem handel og administration havde Grønland været styret efter andre rationaler end de økonomiske, fortæller Jens Lei Wendel Hansen. Grønland havde været en underskudsforretning.

Desværre fortæller han ikke meget om sagens gang i FN ud over, at Grønland var repræsenteret ved fætrene Augusto og Frederik Lynge i den danske delegation, skønt den er nok så interessant:

Denne danske forståelse af forholdet mellem Grønland og Danmark købte FN nemlig ikke. Specielt kolonimagten Portugal ålede Hermod Lannung, når han fremførte de danske argumenter for, at vi ikke med jævne mellemrum skulle aflægge en udviklingsrapport for FN. Midt på sommeren i 1950 tog han så i fuld forståelse med statsminister Hans Hedtoft og departementschef Eske Brun i Statsministeriets Grønlandsdepartement et dengang både overraskende og provokerende initiativ, nemlig at invitere to af FN's topembedsmænd, den kinesiske vicegeneralsekretær Victor Chi-tsai Hoo og direktøren for afdelingen for ikke-selvstyrende områder, englænderen Wilfried Benson, på en inspektionstur til

Grønland, for at de ved selvsyn kunne se, at udviklingen i retning af at blive fuldt integreret i Danmark skred fremad nøjagtig som bekræftet i de danske indberetninger. Lannungs intention var at vise, hvordan en fremsynet kolonipolitik kunne fungere i virkeligheden. Turen blev en succes og gav genlyd i hele FN-systemet. Hoo talte begejstret til grønlænderne i Grønlands Radio.

Danmark tog ifølge Hoo tingene i den rigtige rækkefølge – modsat franskmændene, der allerede i deres 1946-forfatning havde givet, hvad de kaldte deres oversøiske territorier, en om end beskeden repræsentation i Nationalforsamlingen i Paris, men i øvrigt ikke ændret noget. Vi var begyndt fra neden og havde repræsentationen som afslutning. Derfor måtte Frankrig stadig indtil slutningen af 1950'erne aflevere indberetninger til FNs generalforsamling.

Hermod Lannung rapporterede hjem til Udenrigsministeriet i 1951, at frustrationerne i FN's generalforsamling med kolonilandene heriblandt Danmark var voksende. Man kunne vente, at de tidligere, nu selvstændige, kolonilande ville stille forslag om, at de resterende kolonier simpelthen kom under FN som mandatarområder. Et sådant forslag ville sætte os i en vanskelig politisk situation. Totalt at afvise forslaget ville være et brud på Danmarks hidtidige linje.

Erik Eriksen, der nu var blevet statsminister, bad de to juridiske eksperter i grundlovsudvalget, Poul Andersen og Alf Ross, om at finde ud af, hvordan det rent grundlovmæssigt lod sig gøre at få Grønland ind under Grundloven. De kom ret hurtigt frem til den simple løsning, at der i paragraf et kom til at stå, at den gjaldt for alle dele af det danske rige, og at Grønland blev gjort til et amt på linje med andre amter. Dermed var Grønland ikke nævnt, men omfattet. Erik Eriksen orienterede FNs generalsekretær, svenskeren Dag Hammarskjöld, om de danske intentioner, og Hermod Lannung gik i gang med at bearbejde koloniudvalgets og generalforsamlingens medlemmer, hvor irakeren Awni el-Khalidy var en central person og ligesom Lannung dybt fortrolig med FN's arbejde. Han var overbevist om, at Danmark handlede helt i overensstemmelse med FNs charter, men som sagerne stod, kunne Danmark forvente en vis kritik, fordi der ikke var gennemført en FN-overvåget folkeafstemning i Grønland, hvor grønlænderne fik mulighed for at vælge mellem integration og fuld selvstændighed.

Burmas og Indonesiens repræsentanter ville have svar på, om Grønland senere kunne opnå fuld selvstændighed og anbefalede sammen med Guatemalas ambassadør et indisk forslag om, at FN sendte et inspektionshold til Grønland. Kolonilandene strittede voldsomt imod dette, som de opfattede som et indgreb i dansk suverænitet, og meget af FN's Grønlandsdebat kom i virkeligheden til at handle mere om FN-inspektioner end om Grønland.

Det hjalp, at den amerikanske ambassadør gav udtryk for, at præcis Danmarks håndtering af Grønlandssagen efter hans mening ville komme til at danne præcedens for lignende sager i fremtiden. USA havde selv et lignende problem med Puerto Rico. Dermed havde USA understreget, at det ikke nødvendigvis støttede de gamle europæiske kolonilande.

Koloniudvalgets konklusion skulle drages af brasilianeren Sergio Armando Frazão og var helt i dansk favør. Han blev senere som noget usædvanligt for en udlænding tildelt Dannebrogordenen for sin indstilling til generalforsamlingen, og ved den endelige afstemning her blev afkolonialiseringen af Grønland godkendt med stemmerne 45 for og en (Belgien) imod, mens 11 lande ikke stemte. De 11 var først og fremmest kolonimagter, der indtog den holdning, at de ikke kunne stemme imod uden at fornærme Danmark i almindelighed og Hermod Lannung i særdeleshed, hvad de ikke havde til hensigt, og de kunne ikke stemme for, fordi de ikke accepterede, at FN skulle godkende statusændringer.

Det mangler i bogen, men på én måde er den alligevel interessant på grund af den konsekvente grønlandske vinkel, mens den på den anden side er for snakkende og løs, og manglerne er for mange til, at den rigtig fænger.

[Historie-online.dk, den 23. april 2019]